

[LES ACTUACIONS]

2. INTERVENCIONS ESCRITES

BREU APORTACIÓ SOBRE L'ÚS DEL CATALÀ EN LES RELACIONS INTERPERSONALS

Albert BASTARDAS I BOADA

1. EL(S) PROBLEMA(ES)

Clarament el que preocupa és la tendència a la continuïtat de l'ús oral del castellà –i no del català com caldria esperar– per part de moltes de les persones que habiten avui a Catalunya, fins i tot en un marc de ‘normalització lingüística’ en curs, i en especial per part dels individus de LICAT en interaccions amb persones per ells *considerades* –ho siguin o no– com a ‘no-catalanoparlants’, tot i que aquest col·lectiu pugui tenir ja avui a Catalunya una alta competència en català, si més no de comprensió.

Sembla detectar-se, doncs, que la categorització de ‘persones que no són d’origen català i a les quals es parla en castellà’ és plenament vigent i activa en la societat catalana actual, fins i tot en l’estrat generacional més jove, que ha passat o està passant per un sistema educatiu en què el català és força present. Correlativament, aquest comportament deixa sense motivació d’ús del català a les persones de LICST que potencialment podrien fer-ho, ja que l’interlocutor o bé els interpel·la ja en aquesta llengua o bé se’ls hi adapta de seguida que interpreta que no són originàriament catalanoparlants (perquè parlin en castellà o tinguin algun tret que no correspongui exactament al que s’espera d’un ‘nadiu’).

2. CONSTATAIONS

a) És molt majoritària la tendència de la població a la conversa en una sola llengua (ja sigui el català o el castellà). La conversa 'bilingüe' és practicada només per una minoria i no sembla que aquesta pràctica es pugui estendre gaire més, ja que xoca amb la 'necessitat' sociopsicològica d'adaptació mútua de la parla en la interacció humana (vg. Giles *et alii*). Cal partir de la base que, si es vol un canvi majoritari, el fet de divergir lingüísticament no sembla que pugui ser la solució entre persones que dominen X i Y i d'altres que només se senten capaços de parlar en Y o s'han habituat a fer-ho així (tot i que puguin entendre X). En tot cas, la solució realment important és que els Y també poguessin parlar fluidament en X, fet, però, que només es podrà donar de manera massiva després d'un període de socialització primària en què X sigui present i usat suficientment, o bé en una fase de socialització secundària en què l'individu vulgui i pugui usar X (possibilitat que no serà tan majoritària).

b) En el cas dels individus Y (L1CST) que es troben en el període de socialització primària i que participen en un sistema educatiu que funciona en bona part en català (X) sembla plantejar-se el problema de la reproducció majoritària de la categorització cognitiva que tracta els individus que no són de L1CT com a 'persones-a-les-quals-es-parla-en-castellà', tot i que aquestes usin sovint el català per parlar amb els mestres. Aquests darrers, doncs, –i potser no pas tots– semblen els únics que s'escapen en aquest context de l'aplicació automàtica de l'esmentada categorització cognitiva. Tot i així, i malgrat que els alumnes de L1CT veuen el company de L1CST capaç de parlar en català amb els mestres, ells no li parlen si no és en el cas que ell ho indiqui clarament, usant el català de manera normal amb els L1CT, fet que no sembla ser pas gaire majoritari, tot i que n'hi ha alguns casos. Distintes causes poden explicar això: a) en els encontres inicials tendiran a saber més castellà els L1CT que català els L1CST pel fet que els primers sovint s'exposen al castellà a través de les emissions lingüístiques dels seus mateixos pares quan aquests parlen a d'altres persones en aquesta llengua, la qual situació també els facilita el seguiment imitatiu d'aquest comportament per part d'ells (a part de l'exposició al castellà també per altres mitjans). En canvi, els pares dels infants L1CST són generalment menys bilingües i usen el català en menor grau; b) essent la població de L1CT globalment minoritària en l'estrat generacional infantil i juvenil, aquesta es troba en contextos-marcs favorables més al consens grupal entorn del castellà com a llengua de relació que no pas al català, excepte en aquells grup-clases de clara majoria de L1CT. Això porta, si cal, a augmentar la sensació que és més obligatòria l'adaptació dels uns al castellà que no pas dels altres al català.

3. COM ES PODRIA TRENCAR AQUESTA DINÀMICA?

Crec que el nucli central del problema rau en l'existència d'aquesta categorització cognitiva, que és la que després dirigeix el comportament. De manera general caldria cercar quines estratègies foren millors i més eficaces per poder-la modificar. Certament on cal arribar és a transformar aquesta categorització en una altra que fos més o menys així: 'a Catalunya vivim gent que hem vingut de diferents llocs però aquí entre tots ens parlem en català'. És a dir, caldria aconseguir que la llengua inicial de les interaccions fos el català i ja no el castellà, que els L1CT no canviessin de llengua de seguida que se'ls contesti en castellà o bé que notin alguna característica 'especial' en la varietat de l'interlocutor, i que els de L1 no-catalana tendissin a usar el català més que no pas el castellà, si més no en el marc de grups de composició lingüística mixta i d'institucions públiques.

Les intervencions per a la modificació d'aquests comportaments han de distingir probablement els distints segments de la població i crear estratègies i missatges específics per a cadascun d'ells. Caldrà fer recerca-acció i anar aprenent sobre la marxa les accions més eficaces. Podria començar-se ja en grups-pilot que ens permetessin entendre els mecanismes de la situació i les esclertes per on es podria entrar.

Les actuacions més possibles foren en el marc del sistema escolar, que alhora és una de les possibles influències sobre l'estrat de població més jove, que, al capdavall, afaiçonarà el futur de la societat catalana. Vol dir això que cal anar més enllà de la simple política d'ús del català com a llengua vehicular –que ja és molt! Es fa imprescindible assajar dinamitzacions que a l'interior del marc escolar permetin afavorir l'ús interpersonal del català entre els infants i joves. Estratègies com ara alumnes d'un curs més gran que són encarregats d'explicar determinades coses a alumnes de cursos més petits –suggerida per Dolors Areny–, activitats de teatre i lúdiques en general, reflexió conscient sobre la problemàtica a partir dels fets històrics i de la diversitat lingüística, etc., són accions que caldria engegar ràpidament i avaluar-les adequadament.

Pel que fa a la població ja adulta només hi veig la possibilitat d'engegar una actuació sostinguda a base de grans campanyes de persuasió i d'introducció del discurs de 'vinguem d'on vinguem, junts en català cap al futur', tot fent veure a tota la població els avenços importants en la competència en català –'ara ja en sabem gairebé tots'– acompanyat d'un debat general sobre el tema que posi l'actuació lingüística a la consciència dels individus per tal que aquests sàpiguen els efectes cecs que sense adonar-se'n poden causar col·lectivament en el futur.